

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з науково-педагогічної та
навчальної роботи

І.В. Гунько

« 30 » серпня 2021 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
Безпека праці та життєдіяльності
для студентів

Рівень вищої освіти Перший (бакалаврський)
Галузь знань 20 «Аграрні науки та продовольство»
Спеціальність 201 Агрономія
Освітньо- професійна програма Агрономія

Вінниця 2021 р.

Робоча програма навчальної дисципліни «Безпека праці та життєдіяльності». Рівень вищої освіти перший (бакалаврський), галузь знань 20 Аграрні науки та продовольство, спеціальність 201 Агрономія, освітньо-професійна програма Агрономія, 2021 р., 18 с.

Розробник: Твердохліб Ігор Вікторович, к.т.н., доцент кафедри загальнотехнічних дисциплін та охорони праці,

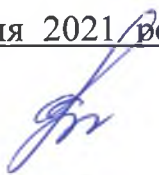
Лектор : Твердохліб Ігор Вікторович, к.т.н., доцент кафедри загальнотехнічних дисциплін та охорони праці,

Викладачі, які проводять практичні заняття: Омельянов Олег Миколайович асистент кафедри загальнотехнічних дисциплін та охорони праці

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри загальнотехнічних дисциплін та охорони праці

Протокол від «16» серпня 2021 року № 1

Завідувач кафедри

(підпис)

к.т.н. доц.

Солона О.В.

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні навчально-методичної комісії факультету

Протокол від «25» серпня 2021 року № 1

Голова навчально-методичної комісії факультету

Швець Л.В.

(підпис)

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні науково-методичної комісії університету

Протокол від «25» серпня 2021 року № 1

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 5	20 «Аграрні науки та продовольство» Спеціальність 201 «Агрономія» ОПП Агрономія	Вибіркова	
Атестацій – 2		Рік підготовки:	
		2-й	-й
Загальна кількість годин - 150		Семестр	
	4-й	-й	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента - 4	Перший (бакалаврський)	16 год.	год.
		Практичні, семінарські	
		14 год.	год.
		Лабораторні	
		год.	год.
		Самостійна робота	
		120 год.	год.
Індивідуальні завдання: год.			
Вид контролю: залік			

Програма навчальної дисципліни передбачає перезарахування кредитів освітніх компонентів, отриманих студентами, які навчались за програмою академічної мобільності, неформальної та інформальної освіти за наявності відповідних підтверджуючих документів.

Передбачено розробка аудіокурсу, дистанційних online курсів для здобувачів з особливими освітніми проблемами (інклюзивної освіти).

Призначення навчальної дисципліни Людина та її здоров'я є найбільшою цінністю держави, яка докладає чимало зусиль для створення умов безпечної життєдіяльності всього населення України. Дисципліна «Охорона праці та безпека життєдіяльності» встановлює зміст регулювання зв'язків між природою та людиною, та між людиною, машиною та навколишнім середовищем в процесі виробництва.

Мета вивчення навчальної дисципліни полягає у формуванні у майбутніх фахівців умінь та компетентностей щодо створення безпечних умов діяльності та життя, опанування принципів гармонійного розвитку особистості та сталого розвитку суспільства, вивчення впливу на людину зовнішніх та внутрішніх факторів у всіх сферах її життєдіяльності.

Задачі вивчення дисципліни Виявлення умов позитивного та негативного впливу на життєдіяльність та здоров'я людини зовнішніх та внутрішніх факторів, обґрунтування оптимальних умов та принципів життя.

2. Компетентності та результати навчання

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен володіти інтегральними, загальними та фаховими компетентностями, зокрема:

Інтегральна компетентність (ІК):

Здатність розв'язувати складні фахові задачі та практичні проблеми в галузі сільськогосподарського виробництва, що передбачає застосування теорій та методів відповідної науки і характеризується комплексністю та відповідністю зональних умов.

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК 5. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях;

ЗК 6. Навички здійснення безпечної діяльності.

Програмні результати навчання (ПРН):

ПРН 5. Здатність демонструвати знання і розуміння ботаніки, мікробіології, генетики, фізіології рослин та екології в обсязі, необхідному для освоєння загально- та спеціалізовано-професійних дисциплін.

3. Передумови для вивчення дисципліни

Пререквізити і постреквізити навчальної програми

- «Безпека праці та життєдіяльності» належить до навчальної дисципліни вибіркової компоненти циклу загальної підготовки;

- при вивченні даної дисципліни використовуються знання, отримані з таких дисциплін (пререквізитів): Шкільна програма, Вища математика, Фізика з основами біофізики.

- основні положення навчальної дисципліни мають застосовуватися при вивченні таких дисциплін (постреквізитів): «Екологія», «Радіобіологія», «Машини та обладнання і їх використання у рослинництві», «Організація с.-г. виробництва».

- Вивчення даної дисципліни формує у здобувачів освіти соціальні навички (softskills): комунікативність (реалізується через: метод роботи в парах та групах, метод самопрезентації), робота в команді (реалізується через: метод проєктів), лідерські навички (реалізується через: робота в групах, метод проєктів, метод самопрезентації).

4. Програма навчальної дисципліни

Атестація 1.

Тема 1. Вступ. Основні положення курсу. Поняття та визначення безпеки праці та життєдіяльності.

Тема 2. Людина як біологічний та соціальний суб'єкт. Особливості організму людини. Середовище життєдіяльності людини.

Тема 3. Небезпеки в сучасному урбанізованому середовищі.

Тема 4. Захист населення у надзвичайних ситуаціях і ліквідація їх наслідків.

Атестація 2.

Тема 5. Вступ. Теоретичні основи, правові та організаційні питання з охорони праці.

Тема 6. Основи фізіології, гігієни праці та виробничої санітарії. Освітлення виробничих приміщень.

Тема 7. Шум, ультразвук та інфразвук. Небезпечні випромінювання. Захист від них.

Тема 8. Основи техніки безпеки. Пожежна безпека.

5. Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усь ого	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Частина 1												
Тема 1. Вступ. Основні положення курсу. Поняття та визначення безпеки праці та життєдіяльності.	19	2	2			15						
Тема 2 Людина як біологічний та соціальний суб'єкт. Особливості організму людини. Середовище життєдіяльності людини	19	2	2			15						
Тема 3 Небезпеки в сучасному урбанізованому середовищі	19	2	2			15						
Тема 4. Захист населення у надзвичайних ситуаціях і ліквідація їх наслідків	18	2	1			15						
Разом: Частина 1	75	8	7			60						
Частина 2												
Тема 5 Вступ. Теоретичні основи, правові та організаційні питання з охорони праці. Основи фізіології, гігієни праці та виробничої	19	2	2			15						

санітарії. Освітлення виробничих приміщень.												
Тема 6. Надання першої медичної допомоги потерпілим у разі нещасного випадку.	19	2	2			15						
Тема 7. Шум, ультразвук та інфразвук. Іонізуюче випромінювання. Електромагнітні поля та випромінювання радіочастотного і оптичного діапазону.	19	2	2			15						
Тема 8. Основи техніки безпеки. Пожежна безпека.	18	2	1			15						
Разом: частина 2	75	8	7			60						
Усього годин	150	16	14			120						

6. Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
		Денна форма
1	Вступ. Основні положення курсу Основні поняття та визначення безпеки життєдіяльності	2
2	Середовище життєдіяльності людини	2
3	Небезпеки в сучасному урбанізованому середовищі	2
4	Захист населення у надзвичайних ситуаціях і ліквідація їх наслідків	2
5	Вступ. Теоретичні основи та правові питання охорони праці	2
6	Основи фізіології, гігієни праці та виробничої санітарії. Освітлення виробничих приміщень	2
7	Шум, ультразвук та інфразвук. Небезпечні випромінювання. Захист від них.	2
8	Основи техніки безпеки. Пожежна безпека	2
	Всього	16

7. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Психофізіологічні особливості людини та безпека життєдіяльності.	2
2	Статистична оцінка небезпечних та шкідливих чинників для життя людини. Раціональне та здорове харчування.	2
3	Перша медична допомога потерпілим.	2
4	Закон України про охорону праці. Навчання, інструктажі та розробка інструкцій з охорони праці.	2
5	Розслідування та облік нещасних випадків, професійних захворювань на виробництві	2
6	Вивчення, вибір та розрахунок потреби засобів ідивідуального захисту.	2
7	Вивчення засобів гасіння пожеж	2
	Всього	14

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
		Денна форма
1	Класифікація середовищ життєдіяльності, їх характеристика. Сутність техногенної, соціальної та природної небезпеки. Взаємодія людини з біосферою. Екологічна характеристика життєдіяльності. Методика та технічні засоби визначення рівня негативних факторів середовища. Поняття про біосферу.	15
2	Методи та технічні засоби визначення й оцінки рівня негативних факторів середовища. Вплив забруднення навколишнього середовища на організм людини. Раціональні умови, параметри та норми забезпечення БЖД.	15
3	Ергономіка як дисципліна. Технологічні процеси та техніка як джерело небезпеки. Методика захисту та виживання в умовах техногенних катастроф.	15
4	Вимоги до якості та безпеки харчових продуктів, продовольчої сировини та супутніх матеріалів. Шляхи надходження шкідливих речовин у харчові продукти. Види та класифікація зарубників харчових продуктів. Пестициди, нітрати та нітроти. Токсини для важких металів.	15

5	Вплив характеру і темпераменту людини на її безпеку. Мислення, емоції, воля в системі забезпечення безпеки людини. Потреби й активність особи. Методики формування й підтримання особистої психологічної стійкості людини при НС	15
6	Візуальна діагностика стану потерпілого. Особливості зупинки кровотечі. Види отруєнь. Особливості транспортування потерпілого.	15
7	Види опіків, обмороження, переохолодження організму. Порядок проведення реанімаційних заходів.	15
8	Межі чутливості людини. Пороги чутливості. Закон Вебера- Фехнера. Зоровий, нюховий, слуховий, смаковий, тактильний аналізатори людини.	15
	Разом	120

Основні види самостійної роботи здобувача

№ п/п	Вид самостійної роботи	Години	Термін виконання	Форма та метод контролю
1	Підготовка до лекційних та практичних занять	40	щотижнево	Усне та письмове
2	Підготовка самостійних питань з тематики дисципліни	40	щотижнево	Усне та письмове
3	Індивідуальні творчі завдання (виконання гугл-презентації, презентації за заданою проблемною тематикою, дослідницькі проекти)	30	щотижнево	Усний захист
	Підготовка до контрольних робіт та тестування	10	2 рази на семестр	Тестування у системі СОКРАТ
Разом		120		

Самостійна робота студента організується шляхом видачі індивідуального переліку питань і практичних завдань з кожної теми, які не виносяться на аудиторне опрацювання та виконання індивідуального творчого завдання (гугл-презентації).

Самостійна робота здобувача є одним із способів активного, цілеспрямованого набуття нових для нього знань та умінь. Вона є основою його підготовки як фахівця, забезпечує набуття ним прийомів пізнавальної діяльності, інтерес до творчої роботи, здатність вирішувати наукові та практичні завдання.

Виконання здобувачем самостійної роботи передбачає, за необхідності, отримання консультацій або допомоги відповідного фахівця. Навчальний матеріал навчальної дисципліни, передбачений робочою програмою навчальної дисципліни для засвоєння здобувачем у процесі самостійної роботи, виносить на поточний і підсумковий контроль поряд з навчальним матеріалом, який

опрацьовувався під час аудиторних занять. Організація самостійної роботи здобувачів передбачає: планування обсягу, змісту, завдань, форм і методів контролю самостійної роботи, розробку навчально-методичного забезпечення; виконання здобувачем запланованої самостійної роботи; контроль та оцінювання результатів, їх систематизацію, оцінювання ефективності виконання здобувачем самостійної роботи.

Індивідуальні завдання здобувач виконує самостійно під керівництвом викладача згідно з індивідуальним навчальним планом.

У випадку реалізації індивідуальної освітньої траєкторії здобувача заняття можуть проводитись за індивідуальним графіком.

Під час роботи над індивідуальними завданнями, розв'язуванням задач не допустимо порушення академічної доброчесності. Презентації та виступи мають бути авторськими та оригінальними.

Орієнтовний перелік тем індивідуальних творчих завдань

1. Небезпека і наслідки війни.
2. Ґрунт для виникнення тероризму, його причини, форми та засоби.
3. Шляхи уникнення екстремальних ситуацій криміногенного характеру.
4. Небезпеки від алкоголю.
5. Склад тютюнового диму, його дія на організм.
6. Як покинути палити?
7. Пом'якшення згубної дії тютюну.
8. Суть природно-техногенних небезпек, їх причини, наслідки, шляхи запобігання цих явищ.
9. Проблеми природно-соціальних небезпек та шляхи їх запобігання.
10. Як вберегтися від хвороб, що передаються статевим шляхом?
11. Загрозлива небезпека від наркотиків та наркоманії.
12. Класифікація наркотиків та типів залежності.
13. Ускладнення, що виникають при систематичному вживанні наркотиків.
14. Урбанізація в історичному аспекті.
15. Соціальні та санітарні особливості умов життєдіяльності людини у великому місті.
16. Особливості і причини забруднення атмосфери міст і небезпеки, з ним пов'язані.
17. Якість повітря міських приміщень, її причини та заходи щодо покращання ситуації.
18. Проблеми питної води, вплив її на здоров'я людей та шляхи підвищення якості води.
19. Фізичне забруднення міст, його наслідки, шляхи запобігання негативних явищ.
20. Загальні правила поведінки на вулицях.
21. Дії при витіканні газу.
22. Дії при пожежі.
23. Визначення і ознаки НС: аварії, катастрофи, стихійні лиха.

24. Причини НС.
25. Класифікація НС.
26. Структура та завдання ЄДСЗР.
27. Право громадян України на захист свого життя і здоров'я при небезпеках різного характеру.
28. Комплекс заходів для підтримання нормальних умов життя при НС.
29. Організація евакуації населення при НС.
30. Організація життєзабезпечення населення в НС.
31. Ліквідація наслідків НС.
32. Принципові, правові, організаційні, економічні та соціальні засади охорони здоров'я в Основах законодавства України про охорону здоров'я.
33. Що передбачає право на охорону здоров'я кожного громадянина України?
34. Як здійснюється санітарне та епідемічне благополуччя населення?
35. Основний зміст законодавства про охорону праці.
36. Права та обов'язки громадян-учасників дорожнього руху.
37. Завдання Цивільної оборони України.
38. Структура Державного управління охороною праці.
39. Основні функції відповідальність Державного управління охороною праці.
40. Склад Державної санітарно-епідеміологічна служби.
41. Основні задачі Державної санітарно-епідеміологічна служби.
42. Права та обов'язки Державної санітарно-епідеміологічна служби..
43. Керівництво Цивільною обороною.
44. Державне управління охороною навколишнього природного середовища.
45. Національна рада з питань безпечної життєдіяльності населення.
46. Функції Кабінету Міністрів України.
47. Функції Міністерства праці та соціальної політики України.
48. Функції Міністерства охорони здоров'я України.
49. Основні напрямки діяльності Міністерства екології та природних ресурсів України.
50. Функції Міністерства з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи.

8. Методи навчання

- Лекція
- Бесіда
- Дискусія
- Проблемні завдання
- Випереджувальна самостійна робота
- Мобільне навчання
- Контекстне навчання (моделювання майбутньої професійної діяльності)
- Робота в малих групах
- Інтегроване навчання

9. Форми поточного та підсумкового контролю

- екзамен;
- стандартизовані тести;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- завдання на реальних об'єктах;
- студентські презентації та виступи на наукових заходах.

10. Критерії оцінювання результатів навчання

	Вид навчальної діяльності	Бали
Атестація 1		
1	Участь у дискусіях на лекційних заняттях	4
2	Участь у роботі на практичних заняттях	10
3	Виконання домашніх завдань	10
4	Самостійна робота, індивідуальні та групові творчі завдання (виконання гугл-презентації, презентації за заданою проблемною тематикою, дослідницькі проекти)	6
Всього за атестацію 1		30
Атестація 2		
5	Участь у дискусіях на лекційних заняттях	4
6	Участь у роботі на практичних заняттях	10
7	Виконання домашніх завдань	10
8	Самостійна робота, індивідуальні та групові творчі завдання (виконання гугл-презентації, презентації за заданою проблемною тематикою, дослідницькі проекти)	6
Всього за атестацію 2		30
Показники наукової, інноваційної, навчальної, виховної роботи та студентської активності		10
Підсумкове тестування		30
Разом		100

У кінці семестру, здобувач вищої освіти може набрати до 60% підсумкової оцінки за виконання всіх видів робіт, що виконуються протягом семестру, до 10% за показники наукової, інноваційної, навчальної, виховної роботи та студентської активності і до 30% підсумкової оцінки - на екзамені.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка за національною 4-бальною	Рейтинг студента, бали	Оцінка за шкалою ECTS
Відмінно	90 – 100	A
Добре	82-89	B
	75-81	C
Задовільно	66-74	D
	60-65	E
Незадовільно	35-59	FX
	1-34	F

Якщо здобувач упродовж семестру за підсумками контрольних заходів набрав (отримав) менше половини максимальної оцінки з навчальної дисципліни (менше 35 балів), то він не допускається до заліку чи екзамену. Крім того, обов'язковим при мінімальній кількості балів за підсумками контрольних заходів є виконання індивідуальної творчої роботи (презентації).

Програма навчальної дисципліни передбачає врахування результатів неформальної та інформальної освіти при наявності підтверджуючих документів як окремі кредити вивчення навчальних дисциплін.

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів вищої освіти

Усний виступ, письмові відповіді, виконання і захист творчої роботи, тестування	Критерії оцінювання
5	В повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та

	додаткову літературу. Правильно вирішив усі тестові завдання.
4	Достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, в основному розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу. Але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки. Правильно вирішив більшість тестових завдань.
3	В цілому володіє навчальним матеріалом викладає його основний зміст під час усних виступів та письмових відповідей, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, без використання необхідної літератури допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки. Правильно вирішив половину тестових завдань.
2	Не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає його під час усних виступів та письмових відповідей, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності, правильно вирішив меншість тестових завдань.
1	Частково володіє навчальним матеріалом не в змозі викласти зміст більшості питань теми під час усних виступів та письмових відповідей, допускаючи при цьому суттєві помилки. Правильно вирішив окремі тестові завдання.
0	Не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань. Не вирішив жодного тестового завдання.

11. Методичне забезпечення

1. Омелянов О.М., Спірін А.В., Твердохліб І.В. Безпека праці та життєдіяльності: навч. посіб./ О.М. Омелянов, А.В. Спірін, І.В. Твердохліб; Вінн. нац. ун-т. – Вінниця: ВНАУ, 2020. – 334 с.
2. Солоня О.В., Спірін А.В., Рудницький Б.О., Твердохліб І.В., Омелянов О.М. Безпека життєдіяльності. Методичні вказівки для самостійної роботи студентів всіх спеціальностей. – Вінниця: РВВ ВНАУ, 2017. – 61 с.

3. Солоня О.В., Спірін А.В., Рудницький Б.О., Твердохліб І.В., Омельянов О.М. Основи охорони праці. Методичні вказівки для самостійної роботи студентів всіх спеціальностей. – Вінниця: РВВ ВНАУ, 2017. – 43 с.

12. Рекомендовані джерела інформації

Основні законодавчі та нормативно-правові акти

4. Порядок проведення розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві від 17 квітня 2019 року.
5. ДСТУ 2272-2006 «Пожежна безпека. Терміни та визначення основних понять».
6. Конституція України. Основний закон. – К., 1996.
7. Норми радіаційної безпеки України (НРБУ-97). - Київ: Відділ поліграфії Українського центру держсанепіднагляду МОЗ України, 1998. - 125 с.
8. Про адміністративні порушення: Закон України. – К., 1993.
9. Про забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 27.
10. Про захист людини від впливу іонізуючих випромінювань: Закон України від 14 січня 1998 р. – К., 1998.
11. Про охорону здоров'я: Закон України. – К., 1992.
12. Про охорону праці: Закон України. – К., 1992.
13. Про пожежну безпеку: Закон України. – К., 1993.
14. Про цивільну оборону України: Закон України від 3 лютого 1993 р. – К., 1993.
15. Кодекс законів про працю України
16. Закон України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку».
17. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності».
18. Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності».
19. Постанова Кабінету Міністрів України від 27.06.2003 р. № 994. «Перелік заходів та засобів з охорони праці, витрати на здійснення та придбання яких включаються до валових витрат».
20. НПАОП 0.00-1.28-10 «Правила охорони праці під час експлуатації електронно-обчислювальних машин». Наказ Держгірпромнагляду від 26.03.2010р. № 65.
21. НПАОП 0.00-4.03-04 «Положення про Державний реєстр нормативно-правових актів з питань охорони праці». Наказ Держнаглядохоронпраці України від 08.06.2004 р. № 151.

22. НПАОП 0.00-4.09-07 «Типове положення про комісію з питань охорони праці підприємства». Наказ Держгірпромнагляду від 21.03.2007 р. № 55.
23. НПАОП 0.00-4.11-07 «Типове положення про діяльність уповноважених найманими працівниками осіб з питань охорони праці». Наказ Держгірпромнагляду від 21.03.2007 р. № 56.
24. НПАОП 0.00-4.12-05 «Типове положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці». Наказ Держнаглядохоронпраці від 26.01.2005 № 15.(зі змінами від 30.01.2017)
25. НПАОП 0.00-4.15-98 «Положення про розробку інструкцій з охорони праці». Наказ Держнаглядохоронпраці від 29.01.1998 р. № 9.
26. НПАОП 0.00-4.35-04 «Типове положення про службу охорони праці». Наказ Держнаглядохоронпраці від 15.11.2004 р. № 255. .(зі змінами від 31.01.2017)
27. НПАОП 0.00-6.03-93 «Порядок опрацювання та затвердження власником нормативних актів про охорону праці, що діють на підприємстві». Наказ Держнаглядохоронпраці від 21.12.1993 р. № 132.
28. Рекомендації щодо організації роботи кабінету промислової безпеки та охорони праці. Затверджено Головою Держгірпромнагляду 16.01.2008 р.
29. Рекомендації щодо побудови, впровадження та удосконалення системи управління охороною праці. Затверджено Головою Держгірпромнагляду 07.02.2008.

Основна література

30. Аналітичний огляд стану техногенної та природної безпеки в Україні за 2018 рік / Державна служба України з надзвичайних ситуацій, Український науково-дослідний інститут цивільного захисту [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.dsns.gov.ua/files/prognoz/report/2018/AO_2018.pdf
31. Атаманчук П. С./ Безпека життєдіяльності. Навчальний посібник. / К: В-60 «Центр учбової літератури», 2017. - 276 с.
32. Атаманчук П. С. Основа охорони праці / К: В-10 «Центр учбової літератури», 2011. – 224 с.
33. Безпека життєдіяльності : підручник О. І. Запорожець, Б. Д. Халмурадов, В. І. Применко та ін.. –2-ге вид. – К. : «Центр учбової літератури», 2016. – 448 с.
34. Гаубер-Швенк Г. Харчування: dtv-Atlas Г. Гаубер-Швенк, М. Швенк ; пер. з нім. : наук. ред. пер.: В. Г. Передерій, Ю. Г. Григоров. – К. : Знання-Прес, 2016. – 183 с
35. Грибан В. Г, Негодченко О. В. Охорона праці. Навчальний посібник К.: В-10 «Центр учбової літератури», 2017. – 280 с.
36. Желібо Є. П. Безпека життєдіяльності / Є. П. Желібо, Н. М. Завіруха, В. В. Зацарний : навч. посібник за редакцією Є. П. Желібо. – 8-е вид. – К. : Каравелла, 2018. – 264 с.
37. О.І.Запорожець.Основа охорони праці К: В-10 «Центр учбової літератури», 2016, 264 С.
38. О.В.Хіврич, Б.Д. Халмурадов, О.П.Слободян, А.М.Литвиненко, Н.В.Володченкова // Цивільний захист на підприємствах харчової

- промисловості / К: В-10 «Центр учбової літератури», 2015, 191С.
39. Яремко З. М. Безпека життєдіяльності: навч. посібник З. М. Яремко. – К. : Центр навчальної літератури, 2017, 320 с.
 40. В.О.Михайлюк, Б.Д.Халмурадов. / Цивільна безпека К: В-10 «Центр учбової літератури», 2017, 158С.
 41. Запорожець О.І. / Безпека життєдіяльності / К: В-60 «Центр учбової літератури», 2017, 448С.
 42. Рудницький Б. О., Солоня О.В., Деревенько І.А., Омелянов О. М. Аналіз умов експлуатації електроустаткування в сільському господарстві / Техніка, енергетика, транспорт АПК. - №4(99), 2017. - С. 41-46.
 43. Рудницький Б.О., Спірін А.В., Омелянов О.М., Твердохліб І.В. Атестація робочих місць – важливий фактор безпеки сільськогосподарського виробництва /Б. О. Рудницький, А. В. Спірін, О. М. Омелянов, І. В. Твердохліб / Техніка, енергетика, транспорт АПК. - №2(90), 2015. - С. 33-36.
 44. Рудницький Б.О., Спірін А.В., Омелянов О.М., Твердохліб І.В. Ефективність заходів безпеки при експлуатації механізмів у тваринництві /Б. О. Рудницький, А. В. Спірін, О. М. Омелянов, І. В. Твердохліб / Техніка, енергетика, транспорт АПК. - №1(93), 2016. - С. 19-24.
 45. Рудницький Б. О., Спірін А. В., Омелянов О. М., Твердохліб І. В. Оцінка впливу вібрації та шуму на працівників АПК та його профілактика / Б. О. Рудницький, А. В. Спірін, О. М. Омелянов, І. В. Твердохліб / Вібрації в техніці та технологіях. №1(81), 2016. - С. 62-66.
 46. Спірін А.В., Омелянов О.М., Борисюк Д.В., Твердохліб І.В. Основи охорони праці. Практикум. – Вінниця: РВВ ВНАУ. 2015. – 254 с.
 47. Солоня О.В., Спірін А.В., Рудницький Б.О., Твердохліб І.В., Омелянов О.М. Безпека життєдіяльності. Методичні вказівки для самостійної роботи студентів всіх спеціальностей. – Вінниця: РВВ ВНАУ, 2017. – 61 с.
 48. Солоня О.В., Спірін А.В., Рудницький Б.О., Твердохліб І.В., Омелянов О.М. Основи охорони праці. Методичні вказівки для самостійної роботи студентів всіх спеціальностей. – Вінниця: РВВ ВНАУ, 2017. – 43 с.
 49. Охорона праці та безпека життєдіяльності: навч. посіб. / О. М. Омелянов, А. В. Спірін, І. В. Твердохліб; Вінн. нац. аграр. ун-т. – Вінниця: ВНАУ, 2020. – 334 с.
 50. Спірін А. В., Дерев'янка Д. А., Малиновський А. С., Тіщенко Л. М., Герук С. М. Безпека праці механізаторів сільськогосподарських підприємств. Навчальний посібник / Житомир, 2011. - 458 с.

Додаткова література

1. Надзвичайні ситуації. Основи законодавства України. К., 1998. 544 с.
2. Павленко А. Р. Компьютер и здоровье. Решение проблемы. 3-е изд., перераб. и доп. К.: "Основа", 1998. 152 с.
3. Пістун І. П. Безпека життєдіяльності: Навч. посіб. Суми: Університет. книга, 1999. 301 с.
4. Правила пожежної безпеки в Україні, затверджені наказом МНС

України 19.10.2004 року № 126

5. Смоляр В. І. Фізіологія та гігієна харчування. Підручник для студентів. К.: "Здоров'я", 2000. 335 с.
6. Халмурадов Б.Д. Безпека життєдіяльності. Перша допомога в надзвичайних ситуаціях: Навч. посіб. К.: Центр навчальної літератури, 2006. 138с.
7. Ярошевська В.М., Ярошевський М.М., Москальов І.В. Безпека життєдіяльності. К.: НМЦ, 1997. 292 с.
8. Охорона праці та промислова безпека: Навч. посіб. / К. Н. Ткачук, В. В. Зацарний, Р. В. Сабарно, С. Ф. Каштанов, Л. О. Мітюк, Л. Д. Третьякова, К. К. Ткачук, А. В. Чадюк. За ред. К. Н. Ткачука і В. В. Зацарного. К.: 2009 с.
9. Охорона праці (Законодавство. Організація роботи): Навч. посіб. За заг. ред. к.т.н., доц. І. П. Пістуна. Львів: "Тріада плюс", 2010. 648 с.
10. Охорона праці (практикум): Навч. посіб. За заг. ред. к.т.н., доц. І. П. Пістуна. Львів: «Тріада плюс», 2011 436 с.
11. Серіков Я. О. Основи охорони праці: Навч. посіб. Харків, ХНАМГ, 2007. 227с.
12. Гандзюк М.П., Желібо Є.П., Халімовський М.О. Основи охорони праці. К.: Каравела, 2004. 408 с.